

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. H. Finne-grønn:
Etten Paus' stamfedre
ved aar 1600.

Ætten Paus' stamfædre ved aar 1600.

Presbyterologiske notitser vedkommende Borgeyssell og Telemarken.

Ved

S. H. Finne-Grønn.

I noterne betegnes: det norske Rigsarkiv ved RA., Biskop Glostrups Visitsatsbog ved GV., Bratsbergs Lensregnskaber ved BLR., Biskop Jens Nilssøns Visitsatsbøger ved INV., De geistlige Contributionsregnskaber ved GCR., Meddelelser fra Rigsarkivet ved MRA., Norsk historisk Tidsskrift ved NHT., Norske Rigsregistranter ved NRR., Qvislings udg. af adjunct Andreas Bloms «Esterladte hist. Optegnelser» [særtryk af en artikelserie i Skiensbladet Fremskridt 1904] ved Blom, Theologisk Tidsskrift ved TT., og D. Thrap: «Christiansands Stifts Prester i det syttende Aarhundrede» ved Thrap.

De anførte data for geistliges embedsed er hentede fra den i Rigsarkivet beroende protokol: Christiania Bispearkiv 2. c.

1. Hr. Hans Povelsen Paus til Fredriksstad.

Hans Povelsen Paus, født omkring 1587 i eller ved Oslo, maa være bleven student før aaret 1611 ved Københavns universitet, hvis ældste bevarede matricul begynder med dette aar. Ved universitetet i Rostock eller de øvrige universiteter, der i hin tid besøgte af norske studerende, findes han nemlig ikke immatriculeret, derimod er der blandt de norske alumner, der er indført i Københavns communitets matricul, i aaret 1609 en «Joh. Pavli Asloensis», i hvem utvilsomt Hans Povelsen Paus gjenfindes. Da de unge mænd i hin tid gjerne fik communitetet et eller to aar efter studentexamen, maa Hans Povelsen Paus have absolveret denne omkring aar 1607 og da formentlig i den dengang gjængse alder af 20 aar.¹

En studentexamen omkring 1607 stemmer ogsaa vel med, at «Johannes Paulli Asloensis» blev baccalaur ved Københavns universitet $11/5$ 1616, idet det af den i matriculen tilføiede bemærkning «inibi hypodidasc.», fremgaar, at han i mellemtiden har været hører ved Oslo latinskole.² Ikke længe efter at have opnaaet denne den laveste academiske grad, er Paus bleven

¹ Communitets.matr. i Københavns Univ.bibl. S. Birket Smith: Københavns Universitets Matrikul [forordet].

² Cfr. Erichsens matricul i: Indbydelsesskrift ved Tromsø off. skole, 1881, s. 7.

capellan hos Oslo sogneprest, idet «Hegs Præbende saa kaldet af Gaarden Heg i Lier var forbeholdt Hr. Hans Poulssen Capellan og Guds Ords Tienere til Oslo Domkirke» i 1618.¹ Som capellan virkede han til 1623, da han blev sogneprest til Fredriksstad og aflagde embedsed som saadan ²¹/₁ 1623.

Ved geistlige befordringer i hin tid spillede slegtsskabsforholdene en saa betydelig rolle, at spørgsmaalet om Paus' forbindelse med sine forgjængere i Fredriksstad uvilkaarlig stiller sig selv. Det viser sig da ogsaa, at han har været «besvogret» med en af dem², og da stedets geistlige i lang tid var udgaaet fra eller havde været nær knyttet til Oslo, har de sikkerlig været beslegtede saavel indbyrdes som med Paus uden at forholdene nu lader sig eftervise i sine enkeltheder.

Ved sin ankomst til Fredriksstad fandt Paus en vel oplyst menighed og stedets lille latinskole i fortrinlig stand, hvorimod embedsboligen maatte gennemgaa nødvendige forbedringer, saa biskopen først ved visitatsen ¹²/₂ 1634 fandt alt i god stand.

Som tilfældet gjerne var ved dette bykald, havde ogsaa Paus capellan, se s. 45, men noget fedt levebrød kan denne og stedets skolemester neppe have havt, «idet de aldeles ingen anden Indkomst skal have at leve af end, hvis Borgerne der

¹ Fr. Schmidts manuskripter om Oslo domkirke i Univ.bibl.

² Hr. Peder Hansen, der ved provsten hr. Jacob Villadsens død i 1602 blev dennes eftermand som Fredriksstads sogneprest, var saaledes gift med Margrete Nielsdr., en slegtning af borgermester i Oslo Anders Nielsens hustru Dorthe, og dermed af Paus' første hustru, se s. 42, og en frænde af disse var vel ogsaa den hr. Hans Andersen Oslo, der var capellan hos hr. Jacob, efter hvis død han blev sogneprest til Näsingne i Bohuslen og aflagde embedsedden ²⁰/₁₀ 1603. — Skarstedt: Göteborg Stifts Herdaminne s. 627.

Ved sin embedsed ¹¹/₂ 1603 har hr. Peder Hansen selv tilføiet, at han forinden havde været sogneprest til Rygge i adskillige aar, «aliquot annos», og maa saaledes være den prest af dette navn i Rygge, der ifl. NHD. 1585 s. 183 fik lønsforbedring i 1585 og derfor ogsaa den hr. Peder, der nævnes i INV. fl. st. — Han maa saaledes ikke forvexles med forgjængeren i Rygge hr. Peder Andersen, der nævnes 1570 [geistligt diplom af ⁹/₁₀, RA.] jfr. Bang s. 31.

Efter hr. Peders død mellem 1607 og 1609 fik byen en ny sogneprest i hr. Anders Augustinussen, der selv var fra Oslo [hvor han havde broderen Hans Augustinussen] og ved sin død i 1622 efterlod enke, hvis underhold i 1629 paalagdes borgerskabet. Biskop Glostrups Visitatsbog s. 83. Rente-kammerets Jordebøger, Oslo og Fredriksstad, 1610, RA.

sammesteds dennem kunde taale at give,» hvorfor de ved kgl. aabent brev af ²⁰/₈ 1648 blev tilstaaet henholdsvis 40 og 20 rdl. i aarligt tilskud.¹

I 1648, uden tvil sidst i august maaned, afgik hr. Hans Paus ved døden i Fredriksstad. I september dette aar androg nemlig to af hans sønner om, at en af dem maatte succedere ham i embedet «formedelst deris faders lange tieniste och gode forhold och 10 effterlatte huoraff 6 w-myndige børns schyld».² De fik adgang til at lade sig høre fra prædikestolen, men alene deres ungdom var naturligvis tilstrækkelig til hinder for en befordring til dette forholdsvis store bykald, og stiftsprovsten *mag. Truels Nielsens* søn *mag. Niels Truelson*, der fra ²⁵/₁₁ 1643 havde været hører og i flere aar conrector ved Christiania skole, fik embedet og blev ordineret ²⁴/₁₀ 1648.

Hr. Hans Paus' 1ste hustru var, som s. 45 anført, [*Karen?*] *Andersdtr.*, hvem han ægtede omkring 1616 i Oslo; uden tvil datter af borgermester og senere handelsmand sammesteds *Anders Nielsen* og hustru *Dorthe*, og brordatter af biskop *Jens Nielsen*. Fra hende skriver sig sikkerlig den velstand, som den s. 72 citerede proces vidner om.

Hans 2den hustru var *Ingeborg Hansdtr. Lemmich*, datter af thingskriver i Onsø og senere [1606] kjøbmand i Fredriksstad *Hans Henningsen Lemmich* og søster af raadmand sammesteds *Henning Hansen Lemmich*³, der var født 1601 i Onsø og endnu levede i 1672 hos sine børn i Fredriksstad som sengeliggende og forarmet ved sjøskade og byens brand ¹⁸/₇ 1672. [Byregnsk.].

Efter hr. Hans Paus' død indgik enken Ingeborg Lemmich nyt ægteskab i 1649 med sogneprest til Raade *hr. Førgen Hansen*, født 1601 i Oslo, student i Kjøbenhavn ²⁰/₁₀ 1622: «Geor-

¹ Biskop Glostrups Visitatsbog fl. st. [se registeret: Fredriksstad]. NRR. IX s. 91.

² Statholderskabets Extractprotokol II s. 150.

³ Af hans mange børn var: *Lauritz Henningsen Lemmich* formuende trælasthandler i Fr.stad, gift 1ste gang med *Maren Tyrholm*, skifte ¹⁰/₁₁ 1680, datter af raadmand *Mads Lauritzsen Tyrholm* og *Maren Madsdtr.* [der i nyt ægteskab med lagmand i Fr.stad *Christen Jensen* havde datteren *Helvig Christensdtr.*, gift med lagmand *Werner Nielsen* [*Werenskiold*] paa Hafslund], og 2den gang med *Marthe Richardsdtr.*, der overlevede ham.

Ved skifte ²⁴/₁₁ 1693 efterlod Lauritz H. Lemmich af første ægteskab tre børn og af andet ligeledes tre, hvoraf *Anne Marie Lemmich* gift 1703 med *Hans Førgensen Ovenberg*. Retspr. nr. 1257 fol. 213, RA.

gius Johannis Asloensis» og rimeligvis søn af capellan til Oslo domkirke *hr. Hans Jørgensen*. I 10—12 aars tid var han derpaa collega scholæ ved Christiania latinskole «udj 5te lectie, til hvilken Station skal være et anseeligt tillegg af Jordegodtz, saa en ugift Person ved den velvillighed af et discret borgerskab udj at give et frit Bord og andet kand paa saadan en tiid ved en tarvelig og sparsommelig levemaade tillegge sig nogen formue»¹, blev 1635 sogneprest til Raade, aflagde den geistlige embedseds $10\frac{1}{4}$ s. a. under navnet «Georgius Johannis Asloia Norvagus» og forblev her til sin død sidst i 1679.²

Ifølge Raade kaldsbog var *hr. Jørgen Hansen* gift tre gange: «første gang skal han have erholdt en bemidlet hustru», derefter ægtede han to enker, «ved hvilke tvende ægteskaber ham endel stifbørn er tilfalden». Dette er i sin helhed vistnok rigtigt, thi ved thinget i Raade $16\frac{10}{10}$ 1657 «lod H. Jørgen Thrende gange opbiude hans børns efter deris Sl. Moder *Maricke Tønnsdatter* [arvelig udlagte gods] ved Kong. Maytz Fogitt *Niels Pederssøn*».³ Det synes saaledes som denne Marichen Tønnesdr. har været hans «bemidlede» hustru, og det ligger da nær at gjætte paa, at hun var en datter af den rige stiftsskriver i Oslo *Antonius [Tønnes] Knutsen* og *Inger Mogensdr. Gyldenaar*. Hvem i tilfælde hans anden hustru har været, vides ikke, men *hr. Hans Paus'* enke var den sidste og ved hende fik han iethvertfald stifbørn. *Hr. Jørgen* brugte og beboede «gaarden Ofuenberg, som er residerende prestegaard til Raade»⁴ og efter den tog flere af hans børn navn.⁵

¹ Anførsel fra ca. 1725 i Raade kaldsbog, heri siges dog feilagtig, at *hr. Jørgen* i 20 aar havde været hører.

² Lensregnsk. og GCR. i RA. — Som capellan hos *hr. Jørgen* aflagde *Georgus Jani Naur* embedseds $9\frac{1}{8}$ 1655; han var senere sogneprest til Nafverstad i Göteborg stift fra 1658 til sin død 1671.

³ Retspr. nr. 1352 fol. 106, RA.

⁴ Lensregnsk. 1680, RA. Prestegaardens urettelige navn «Offenberg» blev afskaffet i 1691.

⁵ Af *hr. Jørgen Hansens* børn af 1ste og 2det ægteskab kjendes følgende:

1. *Hr. Hans Jørgensen*, student fra Viborg skole $9\frac{1}{10}$ 1660, capellan i Rakkestad fra 1669 til sin død omkr. 1677. Gift 1670 med *Anne Margrete Søfrensdr.*, datter af sogneprest til Rakkestad *hr. Søfren Nielsen [Kongsberg]* og første hustru *Hilleborg Madsdr.*; han efterlod børnene *Wittekind*, *Hilleborg* og *Jørgen Hansen*, henholdsvis 11, 9 og 7 aar gl. i 1683.

Som nævnt efterlod hr. Hans Paus 10 børn, hvoraf 6 umyndige, hvilke samtlige levede ved det skifte efter ham, der afholdtes i Fredriksstad fra 23de til 29de jan. 1649. Selve skiftebrevet kjendes ikke længer, men dets datum nævnes i en proces, der verserede i 1664 for Bragernes bything¹ mellem hr. Hans Paus' gjengiftede enke og enken efter hans søn *mag. Povel Paus* til Lier. Sagen dreiede sig om et beløb paa 2198 rdl. 2 ort 10 sk., som hr. Hans's bo ifl. skiftebrevet havde tilgode af to af hans sønner, nævnte *mag. Povel* og dennes bror *hr. Anders Paus*. Der oplyses nu videre, at ifl. skiftebrevet skulde dette beløb tilfalde «deres stiftmoder» med én halvdel: 1099 rdl. 1 ort 5 sk. som boeslod, og den anden halvdel skulde deles efter loven mellem hr. Hans Paus' samtlige børn², saaledes «at der bliffr til huer Broder 129 rdl. 1 $\frac{1}{2}$ 7 $\frac{1}{2}$ och til hver Søster 64 $\frac{1}{2}$ rdl. 15 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ ». Denne sidste oplysning er af

Enken giftede sig paantyt i 1678 med *hr. Niels Biering*, capellan og fra $\frac{80}{100}$ 1690 til 1718 sogneprest til Rakkestad, søn af foged i Heggen og Frøland *Jens Nielsen Biering* og *Maren Laugesdr.*

2. *Jørgen Jørgensen Ovenberg*, handelsmand paa Moss, skifte $\frac{11}{100}$ 1716, retspr. nr. 1258 s. 245. Gift 1ste gang med *Karen Paus*, se s. 73, og 2den gang med *Johanne Andersdr. Overbye*, der overlevede ham uden børn. Af første ægteskab havde han børnene: a. *Hans Jørgensen Ovenberg [Offenberg]* i Fredrikshald, født omkr. 1677 og gift 1703 med *Anne Marie Lauritsdr. Lemmich*, se s. 73. b. *Marichen Jørgensdr.*, født $\frac{10}{100}$ 1678 i Moss og død $\frac{21}{100}$ 1744 i Christianssand; gift [før 1716] med sin halvfarter artilleriløitn. *Sti Heins*, født omkr. 1683, afsked 1745, se nedenfor. c. *Jørgen Jørgensen Ovenberg*, født omkr. 1680, var gift før 1716. d. *Helwig Sophie Jørgensdr.*, født omkr. 1688.

3. *Helwig Jørgensdr.*, af 2det ægteskab, var umyndig i 1672 [retspr. nr. 53 fol. 149] og maa saaledes være født mellem 1646 og 1649. Gift ca. 1675 med *hr. Sti Pedersen Heins*, der $\frac{80}{100}$ 1669 blev capellan med succession hos hr. Jørgen Hansen og tiltraadte embedet som sogneprest sidst i 1679. Han døde i febr. 1705, efterladende enken [der endnu levede i 1733 og ikke er død i Raade] med 3 børn: *Birgitte Stidsdr.*, gift med *hr. Jens Gudmundsen* til Rødenes, *Elisabeth Stidsdr.*, født ca. 1681, gift med *Helge Dinessen Rosenberg* i Raade og *Sti Heins*, officer, se ovfr.

Af 3die ægteskab havde hr. Jørgen Hansen kun 1 barn:

4. *Hans Jørgensen Ovenberg*, født omkr. 1650, officer, afsked 1719 som oberstløitn. af Vesterl. reg., og død 1737 [i Skien?].

¹ Retsprotokol nr. 1060 fol. 83 flg., RA.

² Herimellem naturligvis ogsaa *mag. Povel* og *hr. Anders*, der, som det til overflod er bemærket i processen, tager hver sin broderlod.

betydelig interesse, fordi hovedsummens udlodning efter disse beløb mellem 10 børn kræver 7 broderlodder og 3 søsterlodder — med andre ord: hr. Hans Paus efterlod 7 sønner og 3 døtre, og disse var af to ægteskaber.

7 broderlodder: $7 \times 129 \text{ rdl. } 1 \text{ } \text{f} 7 \text{ } \beta = 905 \text{ rdl. } 1 \text{ } \text{f} 1 \text{ } \beta$ } 1099 rdl. $23\frac{1}{2} \beta$.¹
 3 søsterlodder: $3 \times 64 \text{ rdl. } 2 \text{ } \text{f} 15\frac{1}{2} \beta = 193 \text{ rdl. } 3 \text{ } \text{f} 22\frac{1}{2} \beta$ }

Ved det geistlige skifte², der i 1697 holdtes i Moss efter Ingeborg Lemmich, som her var død i 1696 i huset hos sin datter og svigersøn Jørgen Jørgensen Ovenberg, blev hendes beholdne formue delt i en søsterlod og to broderlodder, henholdsvis mellem: 1. *Jørgen Ovenberg* [paa hustruens vegne], 2. afdøde *Cornelius Paus'* tre efterladte døtre og 3. *Hans Jørgensen Ovenberg*, der var hendes eneste barn af sidste ægteskab.

Da saaledes Paus havde børn af to ægteskaber og hr. Jørgen Hansen børn af tre ægteskaber og disse 5 kuld bragtes sammen ved Ingeborg Lemmichs to giftermal og senere i første og andet led gjentagne gange giftede sig ind i hinanden, bliver deres indbyrdes slegtskabsforhold tilsidst meget indviklet, hvorfor følgende kortfattede oversigt hidsættes:

Hr. Hans Paus *2. Ingeborg Lemmich, der *2. 1649 hr. Jørgen Hansen, tidligere			
død 1648	død 1696.	*1. Marichen Tønnesdr., *2. . .	
Cornelius Paus	<i>Karen Paus</i>	Hans Jørgen-	1. Hr. Hans <i>Jørgen</i> 2. Helvig
loïtn. død før 1696	* <i>Jørgen Jørgensen Ovenberg</i> , se s. 72	sen Ovenberg, officer, se s. 72.	Jørgensen, <i>Jørgensen Ovenberg</i> *hr. Sti Heins.
Dorthe, Ingeborg, Sophie.	og nedenfor.	Rakkestad, se s. 71.	* <i>Karen Paus.</i> <i>Sti Heins</i> officer.

I skiftet staar udtrykkelig, at Jørgen Jørgensen Ovenberg var gift med «Dorthe Corneliusdatters faster». Endvidere maa bemerkes:

Hans Henningsen Lemmich, thingskriver i Onsó, se s. 70.

Henning Hansen Lemmich, raadmand i Fredriksstad.		Ingeborg Lemmich, *1. hr. Hans Paus *2. hr. Jørgen Hansen	
Lauritz Henningsen Lemmich *2. Marthe Richardsdr.		<i>Karen Hansdr. Paus</i> * <i>Jørgen Jørgensen Ovenberg</i>	
Anne Marie Lemmich *1703 med:		Hans J. Ovenberg. Marichen Jørgensdr.	
De fik kgl. bevill. ¹⁷ / ₁₀ 1703 til ægteskab, da «hun var hans moders søskendebarns datter». [Aabne Breve og se ovenfor og s. 72. N. Reg. XIX fol. 568, RA.]			

¹ Der mangler altsaa $5\frac{1}{2}$ sk. paa nøiagtig overensstemmelse med lodningssummen: 1099 rdl. 1 f 5 β.

² Meddelt af arkivar E. A. Thomle.

Af hr. Hans Paus' 7 sønner og 3 døtre har efter dette 1 søn og 1 datter været af hans sidste ægteskab med Ingeborg Lemmich, nemlig *Cornelius Paus*, der døde i Orkedalen som løjtnant efterladende tre døtre, og *Karen Paus*, gift med Jørgen Ovenberg i Moss. Alle hans øvrige børn, 6 sønner og 2 døtre har saaledes været af Paus' første ægteskab med [Karen?] Andersdatter og af disse kjendes for tiden følgende: *Christen Paus*, der blev raadmand i Bergen og stamfar for den fra Saude i Telemarken udgaede endnu blomstrende gren af slegten, *mag. Poul Paus*, sogneprest til Lier, *hr. Anders Paus*, sogneprest til Jevnaker, *Oluf Paus*, officer, og *Dorthe Paus*, umyndig i 1665.

2. Hr. Peder Povelsen Paus til Hviteseid.

Presbyterologiske notitser vedk. Telemarken.

Peder Povelsen Paus var født 1590 i eller ved Oslo og døde ^{31/7} 1653, i sit 63 aar i Hviteseid. Autentisk opgave om hans alder og dødsdatum haves kun af det epitaphium, som hans søn *hr. Poul Paus* lod opsætte i Hviteseid kirke og hvori han har anført, at Paus «. . . servatori suam tradidit animam 31 Julii, ætatis suæ anno LXIII. Cujus parentalia solenni peragebantur ritu in Ecclesia Hvidesøana, ubi fumus ejus in parte Templi superiori humo mandabatur Anno, Qvo Deus imbriferis sæviret strenuus unDis Et segetes putriDis pLuviis CommIsIt In agris». ¹

Begravelsen foregik ^{3/8} 1653 ifl. hr. Zacharias Skankes autobiographi i Seljords ældste ministerialbog, hvor det heder: «Anno MDCLIII den 4 august, der Gud Herren effter sin velbehagelige villie heden kallede den hederlige oc vellærde mand H. Peder Povelsen Sogne Præst til Hvidesøe oc Religions Proest offuer Øffre Tællemarcken eller Skatlandet, da er hand [o: Skanke] af Brødrene, som tilstæde oc forsamlede var udi den salige mands jord- oc ligfærd anden dagen kaldet oc udvalt Proest offuer Ø. T. at bliffue oc være.» ²

¹ Det originale papirepitaphium beror i Univ.bibl., ms. nr. 744 fol.

² Hr. Peders dødsdatum er urigtig ansat i alle de trykte skrifter, hvori den nævnes. Saaledes har Wille ansat dødsdagen til ^{28/7} 1653, en opgave, Qvisling optager i TT. 3. II s. 342, men fragaar i «Optegn. om Provsterne i øvre Telemarken», og i «Familierne Paus og Post i Telemarken», hvor han

Ligesom sin bror Fredriksstadpresten blev ogsaa Peder Povelsen Paus fra Oslo latinskele dimitteret til Kjøbenhavns universitet, hvor han, «Petrus Pavl. Asloensis Nor.», blev student $\frac{7}{8}$ 1611 og er den første normand, der findes anført i den ældste bevarede immatriculeringsprotokol.

Nogen baccalaurexamen findes han ikke at have underkastet sig; derimod fulgte han broderens eksempel gennem nogen tids virksomhed som lærer at forberede sig til den prestelige gjerning, og har formentlig ikke længe efter at have forladt Kjøbenhavn faaet ansættelse ved Skiens latinskele, der var oprettet i henhold til kirkeordinantsen af 1537. Ved denne skole findes han som rector i 1617¹, da han havde en sag for Oslo domcapitel², men allerede forinden 1622 har Peder Paus nedlagt dette embede³ og gaaet over i geistlig virksomhed.

For den antagelse⁴, at han som rector tillige var personel capellan hos Skiens sogneprest, foreligger der ingen rimelig grund. En saadan combination havde vistnok tidligere fundet sted, saaledes i 1596, da *hr. Niels Lauritzsen* blev ansat baade som skolemester og personel capellan hos den daværende sogneprest i Skien *hr. Thomas Andersen*, medens denne samtidig holdt en residerende capellan for de to annexer Solum og Mælum, hvad der da og senere var en betingelse for at disse skulde være tillagt Skiens sogneprestembede.⁵ Men i sognepresten *hr. Christen Fenssen Brockholms*⁶ embedstid 1615—1627, under

---

sætter ²⁸/₇ 1653, for atter at optage den i Blom s. 33. Thrap s. 170 anfører denne Willes og Qvislings opgave, men synes dog at ville holde paa Hviteseid kaldsbog, der kommer sandheden nærmere og anfører ²⁸/₇ 1653, men aldersaaret samtidig til 69! Denne tilnærmelse til det rigtige tilintetgjør dog Thrap selv et par linier nedenfor paa samme side samt s. 178, hvor han oplyser om, at *hr. Peder* døde $\frac{4}{8}$ 1653 og tillægger *hr. Zacharias Skanke* denne angivelse!

¹ Jfr. Indbydelsesskrift ved Tromsø offentlige skole 1881 s. 1.

² Oslo domcapitels protokol, 2 h., fol. 192 fg. RA.

³ Han maa ikke forveksles med efterfølgeren i dette embede, der tilfældigvis bar samme fornavn, thi denne «Peder [Andersen] Skolemester» nævnes saavel i 1622 som følgende aar, endog i 1632, i BLR., RA.

⁴ Adjunct Bloms Efterladte hist. Optegnelser s. 31, udg. ved Qvisling.

⁵ INV. s. 429, NRR. IV s. 308 fg., jfr. s. 571, og VI s. 8 og 444.

⁶ *hr. Hans Førgensen*, der i 1609 efterfulgte *hr. Thomas Andersen* som sogneprest til Skien, havde bl. a. til capellaner: *hr. Christen Fenssen Brockholm*, ordin. sidst i aaret 1612 og *hr. Peder Pedersen Hadeland*, ordin. ²¹/₁₂

hvilken Peder Paus' rectorat falder, var det personelle capellani den hele tid besat uden at der bliver nogen plads for ham.

Ved sin visitats i Nedre Telemarken i september 1618 erfarede biskop Glostrup, at sognepresten i Vinje *hr. Svend Gundersen*¹ «icke synis saaledes att kunde betienne den fattige Menighed dersaamestedtz som ded sig bør», hvorfor han strax tog under overveielse «wid huad middell en Medtienner hosz hannem kand bliffue forsørged, effterdi hand icke selffuer er saa formuendis, att hand ded kand wdstaande». Da *hr. Peder Povelsen Paus* var sogneprest i Vinje i 1624² og visselig ogsaa nogen tid forinden har indehavt dette embede, idet han som ovenfor meddelt har nedlagt rectoratet før 1622, kan det vistnok forudsættes, at han efter biskopens foranstaltning er kommet som capellan til Vinje i 1618. Det maa nemlig i denne forbindelse ogsaa merkes, at det netop er i Skien, biskopen confererer med *Alexander Raabe von Papenheim*, der fra $\frac{12}{2}$ 1611 havde den geistlige jurisdiction over Bratsberg, om de forskjellige brøst, han havde erfaret under visitatserne, og at han saaledes personlig har havt anledning til

1614. *Hr. Christen* blev saa i 1615 sogneprest til Hollen, ordin. $\frac{10}{6}$, men da *hr. Hans Jørgensen* nogle maaneder efter afgik ved døden, forflyttedes han som sogneprest tilbage til Skien, og *hr. Peder Hadeland* blev istedet sogneprest til Hollen, dertil ordin. $\frac{15}{10}$ 1615 [NRR. IV s. 571]. *Hr. Christens* efterfølger i Skiens sogneprestembede var *hr. Jørgen Knutsen Gunderslev*, student fra Herlufsholm $\frac{6}{8}$ 1617, der indehavde kaldet fra 1627 til sin død i 1657. [NRR. VI s. 8 og 444, GCR. og BLR. i RA.]

Naar rector *Erichsen* i «Indbydelsesskrift ved Tromsø offentlige skole, 1881» s. 12 anfører, at den *Peder Jensen Bugge*, der blev student 1619 og $\frac{20}{4}$ 1623 ordin. til capellan i Sandsvær, «senere blev sogneprest i Skien», da beror dette paa en misforstaaelse. Denne *hr. Peder* gjorde sig i Sandsvær skyldig i uregelmæssigheder, der bevirkede hans suspension, og først i 1632 fik han tilladelse til atter at komme i embede, men til Skien kom han aldrig. NRR. VI s. 392.

¹ *Hr. Svend Gundersen* blev $\frac{18}{10}$ 1602 ordin. til capellan hos *hr. Sørensen Hansen* i Vinje, hvem han efterfulgte som sogneprest omkring 1609. NHT. 2. III s. 179 og MRA. II s. 388.

Hr. Svend tilhørte en anseet og udbredt prælatæt. Han var søn af *hr. Gunder Thomassen*, sogneprest til Sigdal og saaledes bror af *hr. Thomas Gundersen*, der ordinertes til capellan i Hjørdal $\frac{18}{6}$ 1605. Hans farbror var *hr. Lauge Thomassen* til Modum, blandt hvis mange børn kan nævnes sogneprest til Toten, senere til Christiania *hr. Thomas Laugesen*.

² Christiania Bispearkiv 2. l. side 212.

at ordne sagen med rectoren, hvis mulige betæneligheder ved at gaa over i den i økonomisk henseende lidet lønnende capellan-tjeneste «i den fattige menighed» Vinje kunde overvindes ved den rimelige udsigt til en snarlig succession i sogneprestembedet.

I aaret 1621 eller ved nytjaarstid 1622 har hr. Peder ogsaa succederet hr. Svend som sogneprest i Vinje, derom ligger tydeligvis et vink skjult i den bemærkning af biskop Glostrup af $\frac{6}{2}$ 1622: «Att Welb: Eiler Urne¹ wilde lade forfare, huem denn liden sølff Kalch och disch monne haffue, som Welb: Alexander [R. v. Papenheim] till Wennie Kirche lod forferdiige».² Der haves nemlig baade før og senere eksempler paa, at de smaa alterkar, der brugtes ved sognebud, kom paa vildstraa netop ved presteskifte, og naar biskopen giver netop lenets befalingsmand i opdrag at greie sagen, har saa uden tvil ogsaa været tilfældet her.

I Vinje havde hr. *Mads Fensen* omkr. 1594 efterfulgt hr. *Søfren Thomassen* som sogneprest, nævnes i 1595 sammen med hustruen *Else* og deltog $\frac{7}{4}$ 1597 i nyt provstevalg. Under $\frac{28}{3}$ 1601 blev han kaldet til sogneprest til Saude [geistl. dipl. i RA.], hvor han døde to aar senere og hr. *Christen Jacobsen* ordineres $\frac{13}{2}$ 1603 til hans eftermand.

Efter hr. Mads blev hr. *Søfren Hansen* sogneprest til Vinje, dertil ord. $\frac{7}{6}$ 1601. Da han giver sig tilnavnet *Asloensis*³, har han formentlig været en søn af sogneprest til Aker og Slottet hr. *Hans Søfrensen*, der efter at have taget afsked som prest i 1584 var cannik i Oslo til sin død i 1599. I Vinje kirkes chor stod i 1786 flg. indskrift paa væggen: «Anno 1601 hafver Her Søren Hanssøn Opslo voren Sognepræst hær paa Vingie, hvilcken hafver gifven efterkommerne fornemste oplysning om Kircken og præstebolets intrader. Hans Hustru hafver vaaren naufgangiven *Kristine Christensdaatter* oc daatterens Naun *Berte Sørensdaatter*», — og paa kirkegaarden fandtes i 1786 en gravsten med denne indskrift: «Her Huiller i Herren S. Kirstine Krestsd. som døde paa Venje den 30 Mai Anno 1607.

¹ *Eiler Urne* til Aarsmarke var lensherre over Bratsberg efter v. *Papenheim* fra 1620 til sin død i 1640.

² Biskop Glostrups Visitatsbog s. 29, 30 og 42.

³ Han kan saaledes ikke være den S. J. *Scherbechius Danus*, som Thrap s. 169 anfører som student 1586 i Rostock.

S. H. O. G. T. M. B. H». ¹ Hr. Søfren var saaledes sogneprest her i 1607, men er død før 1610, da hans efterfølger i embedet forannævnte *hr. Svend Gundersen* i dette aar holdt slaattedovning paa prestegaarden; formentlig er han afgaaet ved døden omkring 1609. ²

Under hr. Svend Gundersen blev derpaa, som anført, hr. Peder Povelsen Paus capellan uden tvil i 1618 og succederte ham ved nytaar 1622 som sogneprest. ³

Om hr. Peders virksomhed i Vinje haves kun faa underretninger. Han nævnes som sogneprest i Vinje i hvert af aarene fra 1626 til 1628 og fra 1631 til 1633 i de «Geistlige Contributionsregnskaber» først for Akershus stift og efter 1631 for Stavanger stift ⁴, men ifølge de geistlige regnskaber for 1633 sees han i dette aar at være forflyttet til sogneprest til Hviteseid og hans efterfølger i Vinje blev fra samme tid *hr. Henrik Madssen*. ⁵

¹ NHT. 2. III s. 179. Thrap kalder s. 169 hustruen Kirsten Knudsdr. og s. 187 det rigtige Kirstine Christiansdr. Indskriberne synes i forening at tyde paa, at hun er død efter kun at have født det ene barn.

² Naar Wille i NHT. 2. III s. 179 og efter ham Qvisling bl. a. i TT. 3. II s. 355, jfr. s. 530, 533 og Thrap s. 169 og 188 anfører, at Hr. Søfren Hansen den 18/2 1610 blev forflyttet fra Vinje til Hviteseid, da *forholder* dette sig ikke saaledes. I Hviteseid var nemlig *hr. Christen Olufsen*, der i 1597 [ikke 1595, Thrap s. 169] var bleven provst efter *hr. Jens Jacobsen* i Hitterdal, fremdeles sogneprest i 1611 ifl. MRA. II s. 388, i 1618 ifl. GV. s. 29, i 1619, da han ifølge edsprotokollen i RA. fik *hr. Magnus Olufsen* til capellan og endog i 1620 ifl. BLR., hvorfor Qvislings opgave i TT. 3. II s. 341 og i «Optegn. om Provsterne i øvre Telemarken» s. 9 er feilagtig, naar han antager, at hr. Christen er død i 1609.

I Hviteseid har hr. Søfren aldrig været prest, derimod kan hans hustru Christine Christensdr. meget vel have været en datter af Hviteseidpresten hr. Christen Olufsen, og netop denne forbindelse givet anledning til Willes urigtige opgave.

³ Ingen af de ældre kilder har kjendt hr. Peder Paus som sogneprest til Vinje; den eneste forfatter, der overhovedet har fundet dette, er Blom s. 32.

⁴ Se ogsaa BLR. og retsprotokol nr. 4386 fol. 18, RA.

⁵ *Hr. Henrik Madssen* var søn af skolemester og notarius capituli i Stavanger, senere sogneprest til Klep *hr. Mathias Henriksen* og blev fra Bergens skole student 26/10 1624 i Kjøbenhavn. Han var ifl. GCR. sogneprest til Vinje fra Martini 1633 til 1639, da «enken paa Vinje» anføres. Naar Thrap s. 188 efter Wille anfører: «Henrik. Om ham vides intet andet end, at han døde i pesten 1629», da berigtiges herved dette i overensstemmelse med

Ved sin ankomst til Hviteseid sommeren 1633¹ gik hr. Peder en blidere fremtid imøde. I økonomisk henseende var det en betydelig overgang fra det fattige og ensomme Vinje at komme ned i det rigere og frugtbare Hviteseid med adgang til omgang med conditionerede familier. Embedet var et af de bedste i Telemarken, og prestegjeldet bestod af Hviteseid hovedsogn, hvis ældgamle stenkirke skal have været den ældste i dalen, og annexerne: Brunkeberg, Vraadal, Nissedal og Treningen.

Hr. Peders formand i embedet *hr. Jens Mickelsen Oslo*², der fra 1622 havde efterfulgt forannævnte hr. Christen Olufsen baade som sogneprest og provst og indehavt begge embeder til sin død sommeren 1633, synes efter biskop Glostrups visitatsberetninger ikke at have været nogen særlig dygtig geistlig. Saaledes fik han i januar 1622, da han endnu var capellan hos hr. Christen og kort før han tiltraadte som sogneprest, en paa-mindelse af biskopen, der fandt den lille del af ungdommen, som var fremmødt, daarlig forberedt, og ved visitatsen i februar 1626 stod det ikke bedre til. Hr. Peder Paus fandt saaledes en vid arbeidsmark i sit nye kald. At han har formaaet at virke til sin menigheds gavn tør vistnok forudsættes i betragtning af, at han af provstiets prester valgtes til «religionsprovst over

---

Qvisling i TT. 3. II s. 356 [jfr. s. 534], hvor det antages, at dødsaaet 1629 er en fejl for 1639.

Hr. Henriks eftermand i Vinje kald var *hr. Oluf Nielsen Gryderup* fra Gryderup landsby i Boeslunde sogn paa Sjælland, der var sogneprest fra 1639 til sin død $14/13$ 1675, 76aar gl. Han blev student i Kjøbenhavn $28/4$ [ikke $28/4$, Thrap s. 79] 1622, tog attestas $17/8$ 1624 og blev $20/7$ 1624 [ikke 1622, Thrap s. 188] capellan i Tvedt, hvor han var i 14aar. Hans værbror *Peder* blev i 1654 dømt for leiermaal; hans datter *Sidsel* boede paa Løeg i Vinje 1686. Han havde i 1671 og 1674 til capellan *hr. Niels Pedersen*, der «kom fra kaldet» i 1677 [jfr. Qvisling i TT. 3. II s. 357]. Biskop Tausans protokol i GCR., RA.

¹ At han kom hid allerede i 1624, enten som capellan eller sogneprest, hvad næsten alle ældre forfattere beretter, er saaledes feilagtigt; jfr. Blom s. 32.

² *Hr. Jens* blev fra Oslo latinske student $9/8$ 1612 i Kjøbenhavn og var i flereaar capellan hos hr. Christen, før han blev sogneprest, jfr. GV. s. 41. Han levede endnu i begyndelsen af mai 1633, men er ikke længe efter afgaaet ved døden. [Hr. Zacharias Skankes autobiographi i Seljords ministerialbog og GCR. for Stavanger stift, begge i RA.].

Øvre Telemarken» strax efter sin ankomst til Hviteseid og siden indehavde dette embede til sin død i 1653.

Til hans begravelse $\frac{3}{8}$ 1653 i Hviteseid kirke synes en stor del af dalens geistlige at være fremmødt, idet hans efterfølger i provsteembedet, sognepresten i Seljord hr. Zacharias Skanke, allerede den følgende dag, $\frac{4}{8}$ 1653, blev valgt af de paa Hviteseid prestegaard forsamlede prester.

Med sin hustru *Johanne Madsdatter* havde hr. Peder Paus flere børn, hvoraf *hr. Povl Pedersen Paus* blev sogneprest til Hjartdal og stamfar for en stor slekt, «en ældgammel familie her i Telemarken»¹, der fremdeles staar i frodig blomstring.

Den $\frac{18}{11}$ 1655 indgik Johanne Madsdr. i Hviteseid kirke nyt ægteskab med *hr. Amund Morland*², student $\frac{23}{8}$ 1645, capellan 1649 hos Paus, efter hvis død han bestyrede Hviteseid kald, indtil han selv tiltraadte som sogneprest $\frac{7}{1}$ 1655; i Hviteseid virkede han til sin død $\frac{17}{5}$ 1700 og var fra 1697 tillige provst. Han var søn af *hr. Hans Amundsen*³, der $\frac{9}{5}$ 1609 blev capellan hos sognepresten i Fyresdal *hr. Jens Christensen* og efterfulgte ham i embedet fra 1611⁴ til sin død i 1642.

Hr. Amund tog sit tilnavn af Fyresdals prestegaard Moland [Moarland] ligesom flere af hans søskende: *hr. Jacob Morland*, capellan i Skien 1646, sogneprest til Fyresdal 1651, suspenderet 1671 og sogneprest til Vinje fra $\frac{11}{8}$ 1676 til sin død 1699, *hr. Verner Morland*, sogneprest til Tinn fra $\frac{7}{4}$ 1661 til sin død $\frac{28}{4}$ 1682, *hr. Christen Morland*, sogneprest til Tønsberg, og *Ingeborg Morland* gift med tolder i Mandal *Johan Jacobsen Hirtzenach*.

¹ Wille i NHT. 2. III s. 158. Hvad Thrap s. 182 anfører om hr. Povl Paus' børn er omtrent alt feilagtigt.

² Deres børn var: *Susanne Morland*, gift med *hr. Hans Povelsen Paus* til Hviteseid, og *Samuel Morland*, skipper i Risør og gift med *Gjertrud Roch*, der blev begr. $\frac{19}{8}$ 1742 s.steds, enke, 63 aar gl., datter af den berygtede sorenskriver i Øvre Telemarken *Christian Christophersen Roch*, født 1631, død $\frac{28}{1}$ 1708 i Seljord, og *Edle Thygesdr.*, født 1644, gift $\frac{24}{12}$ 1664 og død $\frac{29}{8}$ 1707 i Seljord.

³ Hr. Hans' hustru *Susanne Arnesdr.* var vistnok søster af *Margrete Arnesdr.*, gift med *hr. Christopher Hansen*, sogneprest til Stokke fra 1609 til sin død $\frac{31}{8}$ 1642, og de var formentlig prestedøtre fra Hobøl.

⁴ 1611 var *Karen Søfrensdtr.* sal. hr. Jens' naadensaar. MRA. II s. 388.